

Sheikh Mohammad Hassan Vakili

شبهات های تفکیکیان و اخباریان

تاریخ انتشار: سه شنبه ۲۸ جمادی الثانیه ۱۴۳۵

مُعْجِزَاتُ الْعَالِمِ

اخباریان مبانی و نکات رجالی و حدیث‌شناسی خوبی در آثارشان دارند که نتیجه انس زیاد با اخبار و رجال است و آثار مهمی بر تفکر رجالی و حدیث‌شناسی مرحوم وحید و اتباعش نهاده‌است. در این جهات، تفکیکیان با اخباریان مشابهت قابل توجهی ندارند، مگر برخی موارد استثنایی مثل تحقیقات مرحوم آیه‌الله نمازی در رجال که شاید نگاه فهرستی برخی بزرگان معاصر در قم و نجف در علم رجال ریشه‌اش به ایشان برگردد.

نوشتار پیش رو بخشی از جزوه‌ی محاکمه بر «نقدها در بوته نقد(۱)» تألیف حجت‌الاسلام و المسلمین حاج شیخ محمد حسن وکیلی است.

پس از نشر کتاب صراط مستقیم، تفکیکیان عکس‌العمل‌های منفی و مثبت متفاوتی نشان دادند. از جمله فعالیت‌های مثبت ایشان رو آوردن به بحث‌های علمی و تأسیس مدرسه دینی ولی‌عصر عجل‌الله تعالی فرجه الشریف و برگزاری نشست‌های تخصصی پیرامون مسائل اعتقادی بود.

در یکی از این جلسات (نشست هفتم و هشتم) که با عنوان «نقدها در بوته نقد» برگزار شد اساتید مدعو تلاش نمودند به برخی از انتقادات مطرح شده درباره مکتب تفکیک پاسخ دهند.

شبهات‌های تفکیکیان و اخباریان

... مشابهت‌های اخباریان و تفکیکیان در آنچه گذشت، خلاصه نمی‌شود. اخباریان مبانی و نکات رجالی و حدیث‌شناسی خوبی در آثارشان دارند که نتیجه انس زیاد با اخبار و رجال است و آثار مهمی بر تفکر رجالی و حدیث‌شناسی مرحوم وحید و اتباعش نهاده‌است. در این جهات، تفکیکیان با اخباریان مشابهت قابل توجهی ندارند، مگر برخی موارد استثنایی مثل تحقیقات مرحوم آیه‌الله نمازی در رجال که شاید نگاه فهرستی برخی بزرگان معاصر در قم و نجف در علم رجال ریشه‌اش به ایشان برگردد. ولی از طرف دیگر، اخباریان نقاط ضعف بسیاری نیز دارند که در اصول آن تفکیکیان با ایشان شریک‌اند.

۱. کم دقتی

مهم‌ترین شبهات، روحیه کم‌دقتی است که منشاء اصلی ایجاد هر دو مکتب است و در آثار بزرگان هر دو مکتب خود را نشان می‌دهد.

۲. اعتقاد به انفتاح باب علم

از دید اینها باب علم، منسَد نیست. اینها واقعاً فکر می‌کنند باب علم در کشف مسائل اعتقادی از طریق نقل باز است؛ مانند تصویری که اخباریان در احکام و فروع فقهی دارند که می‌گویند: باب علم در کشف احکام شرعی از طریق نقل باز است.

بله، برخی از تفکیکیان چنین نظری دارند که حقیر هم در کتاب صراط مستقیم، در یکی از مقدمه‌ها عرض کرده‌ام. لاقلاً از تفکیکیان، حاج‌آقای سیدان در عبارت‌هایشان همین حرف را می‌گویند که تفصیلش در همان کتاب صراط مستقیم آمده است. یکی از ادلّه ایشان هم همان دلیل اخباری‌هاست که معتقدند: چون دین کامل است، باید حتماً عقائد و احکام به نحو کامل به دست ما رسیده باشد. یک‌چنین اعتقادی، واقعاً بین آنها هست؛ گرچه این اعتقاد مربوط به طبقه خطباست؛ نه طبقه علما. یعنی امثال مرحوم آمیرزاجواد آقا و آیه‌الله مروارید، چنین کلماتی ندارند، ولی در لایه‌های زیرینشان این افکار هست.

تفکیکیان، شباهت‌های دیگری هم به اخباری‌ها دارند که در ضمیمه صراط مستقیم عرض شده‌است. محور همه اشتباهات اخباریان، پس از بی‌دقتی، بی‌مهری در حقّ عقل و قرآن کریم و افراط در شأن روایات است و در همه این امور، تفکیکیان نیز شریک‌اند.

۳. بی‌اعتباری عقل غیربیین

یکی از شباهت‌های خیلی مهم‌شان با اخباری‌ها که شباهتی مبنایی و اساسی است، نظریه تفکیکیان متأخر در مورد حجیت عقل است که دقیقاً مثل اخباریان معتقدند، عقل تقسیم می‌شود به عقل بیین و عقل غیربیین که عقل بیین حجّت است و عقل غیربیین حجّت نیست و در تعارض نقل با عقل غیربیین، نقل را بر عقل غیربیین مقدم می‌دانند.

جالب اینجاست با این اعتقاد سست و سبک، باز هم خود را جزء معتقدین به حجیت عقل معرفی می‌کنند. البته همه تفکیکیان از این حرف‌های بی‌اساس ندارند، پس از مرحوم میرزا که علم حصولی و تفکر را از ریشه باطل می‌دانست، طبقه علمای تفکیکی عموماً به ظاهر به حجیت عقل معتقدند، ولی در بین طبقه‌های پایین، چنین حرف‌هایی هست. جناب حاج‌آقای سیدان در غالب آثارشان همین حرف را تکرار کرده‌اند و جناب آقای حکیمی نیز به همین اشتباه مبتلا شده‌اند و جواب آن به تفصیل در صراط مستقیم آمده‌است. ایشان عقل را فقط در مسائل مورد اتفاق عقلاً حجّت می‌دانند و هر جا بحث پیچیده باشد، عقل را در آن حجت نمی‌دانند.

۴. تحریف قرآن کریم و عدم حجیت ظواهر قرآن

درباره قرآن کریم هم در مباحث تفسیر قرآن به قرآن عرض شد که مرحوم میرزا، علاوه بر اعتقاد به تحریف قرآن، مثل اخباریان حجیت ظواهر قرآن را منکرند و برخی از شاگردان ایشان نیز به همین مطالب معتقد بوده‌اند.

۵. افراط در تمسک به نقل

اشکال اصلی تفکیکیان که ایشان را از فهم معارف عالی مکتب قرآن و اهل بیت محروم کرد و به مطالبی ساده قانع نموده است افراط در تمسک به نقل و به عبارتی عمل به اخبار ضعیف است

در این رابطه مرحوم سید جلال الدین آشتیانی در کتاب «نقدی بر تهافت الفلاسفه غزالی» در پاورقی ص ۴۵ این اثر می‌گوید:

«به اعتقاد حقیر محرّر این سطور، این جماعت [پیروان مکتب تفکیک] به اخباری مسلکان شباهت دارند، زیرا لسان حال آنها این است که حجّیت تمسّک یعنی چه؟ حجّیت ظواهر در فروع و عدم حجیت آن در عقاید یعنی چه؟ در مقابل ائمه نباید اجتهاد کرد، چه در اصول عقائد و چه در فروع، کلام ائمه علیهم السلام حجّت مطلق است. ظاهر باشد یا نص، متواتر باشد یا خبر واحد، ضعیف باشد یا غیر ضعیف، باب علم نیز منسد نیست و هر خبری، در آن ابوابی از علوم نهفته است.»

ایشان در ادامه بیان فرموده‌اند که مشکل این افراد، این است که مدّعی انحصار طلبی‌اند. یعنی فهم ناقص خودشان را که بدون دقّت و بدون روش حاصل شده، حق می‌دانند و طرف مقابل را متّهم می‌کنند به اینکه شما حتی حسن نیت هم نداشتی. از ترس متدینین چند روایت آورده‌ای و آن را مطابق نظر خود نشان دادی. طبیعی است تا این سوءظن و این تعبیر خلاف شرع باشد، خداوند توفیق اعتلا به فهم معارف شریعت مقدّسه را عطا نمی‌فرماید.

کلام ما با آقایان در این نیست که چرا مباحث عمیق حکمت را اشتباه می‌فهمید. از کسانی که این دروس را نخوانده‌اند، توقّعی نیست. کلام ما همان مطلبی است که مرحوم آشتیانی در ادامه مطالب سابق گفته‌اند. می‌فرمایند:

«ما در حق بودن فلسفه و عرفان، یا خلاف حق بودن این دوی بحث نداریم. بحث در آن است که شما وقتی عمق مطلبی را نیافته‌اید، چرا آن را انکار می‌کنید و معتقدان به آن آثار را تکفیر می‌نمایید.»